

Evelien Prins: Iskola merev törvények nélkül (A szociokrácia-ról)

2022.06.02.

Bevezető (Fóti Péter)

2011 nyarán Angliában jártam a demokratikus iskolák világtalálkozóján. Amikor a Summerhill-i iskolából jött gyerekek bemutatták, hogy hogyan működik náluk az iskolagyűlés, a résztvevők közül egy holland asszony röviden azt mondta, hogy szerinte egy demokratikus iskola működhet törvények nélkül is, és ha igény van rá, szívesen beszél róla külön a konferencia egy másik napján. Érdeklődve jelentkeztem nála és el is mentem a szemináriumra. Az itt következő képek **Evelien** poszterei, és az elmondott szövegének leírása:

1. ábra

Az iskola története

Az iskola amiről beszélek 2002 és 2008 között létezett. Amikor az iskoláról mesélek, ami egy speciális hely volt, nincs könnyű dolgom, mert úgy érzem kevesen értik meg, amit mondani akarok. Nekem mégis nagyon sokat jelent és abban bízom lesznek emberek, akik talán megértik amit akartunk. Legalább megkísérlem elmondani.

2002-ben indult az iskola, 4 év előkészület után. Akik alapították különböző helyekről jöttek, akik valami újat szerettek volna. Körülnéztek több helyen. Az iskola neve Iederwijs volt. Ezt el kell magyarázzam: A holland kifejezés az iskolára under-wise, ami alárendelést is jelent. Ezt

megváltoztatták, Ieder wise, ami azt jelenti mindenki bölcs.

A mozgalom fénykorában volt vagy 20 Iederwise iskola Hollandiában. Ami számunkra világos volt, hogy az iskolát az emberek teszik ki. Az, hogy egy iskola milyen lesz, nagymértékben függ attól, hogy milyenek az emberek, akik elkezdték azt. Ennek az iskolának alapítói olyan emberek voltak, akik egy iskolát akartak létrehozni, ahol nincsenek merev szabályok. Az alapítók rendkívül szenvedélyes emberek voltak, többek között a gyerekekhez való viszonyuk tekintetében.

Bas Rosenbrand az egyik alapító egy különösen szeretett kísérletezni. Az iskola kezdetekor 6 gyerek volt. Az épület egy farm épülete volt. Itt addig voltak, míg a létszám 18-ra nem nőtt. Ekkor egy másik épületbe költöztek. Amikor az iskola 2008-ban anyagi okokból bezárt 42 gyerek volt és 8 felnőtt. Ez az iskola nagyon rövid története.

Mi a szociokrácia?

2. ábra

Az iskola kezdetekor meghozott fontos döntés volt, hogy az iskolát a „Sociocracy” elmélet köré fogják építeni. Erről lehetne többet beszélni, én csak azt mondanám el, hogy miért volt ez fontos számunkra. Az egyik fontos dolog, hogy az emberek körben beszélnek. Minden alkalommal, ha valaki valamit felvet, akkor arra mindenki reagál. Ez azt jelenti, hogy a dolog amiről szó van az a kör közepére kerül. Amit mondunk az nem egy másik ember „tányérjára” kerül, hanem a középen álló „közös tányérra”, és mindenki erre a közös tányérra néz.

A döntéseket pedig úgy hozzuk, hogy abban mindenki egyetért. Csak akkor kerül valami elfogadásra, ha nincs senki aki ellenezné azt. Miért volt ez fontos. Ha egy beszélgetés folyik a normális körülmények között, akkor abban aki valamit akar mondani egy nagy feszültség van, mert nem

tudja sorra következ-e, várnia kell a bizonytalanságban, és a kör beszélgetés során ez a feszültség nem lép fel. Miközben a körben előtted szólok beszélnek, fontos dolgok történhetnek benned. Minél tovább gyakorolja ezt az ember annál lazábbá válik.

És akkor képes lesz az ember nem csupán a szavakra, hanem a szándékokra is figyelni, amit az emberek gondolnak miközben beszélnek. Gyakran lehet egyszerűen ülni, behunyni a szemedet és ráhangolódni a beszélőre, arra, hogy mi jön a beszélő szívéből. Ezért gyakran előfordul, hogy a beszélgetés folyamán megváltozik a véleményem, mert meg tudom látni a másik érveit és megváltozhat a véleményem. A folyamat (egymás megértése) mindig a dolgok középpontjában van. Ami még fontos: a kétségek értéke:

Nagyon unalmas lenne egy javaslat után, ha mindenki azt mondja: egyetértek, egyetértek. A jó, ha valaki azt mondja: ellenzem. Lassan meg kellett tanulnom, hogy ami egy ilyen ellenkezésből jön azok általában a legfontosabb dolgok. Ennyit akartam nagyon röviden a szociokráciáról mondani.

3. ábra

Merev törvények helyett

Valamikor eldőlt, hogy nem szeretnénk merev törvényeket hozni, mert az egy nagyon időigényes folyamat. A törvényeket betartani és betartatni is sok időt igényel. Mi inkább egy másik úton gondoltuk járni. Egyszer volt egy eset, hogy valaki szeretett volna egy szabályt hozni, a skate-board-okkal kapcsolatban. Az volt a félelme, hogy ha az iskolán belül skate-boardoznak, akkor ott a kisebb gyerekek veszélybe kerülhetnek, De ha hozunk egy szabályt: tilos skate-boardozni abban a teremben, ahol általában a kicsik vannak. De mi van akkor, ha ott éppen egyetlen kicsi sincs? Vagy mit is jelent az, hogy skate-board-ozni? Ha valakinek a kezében van a skate-

board, akkor az minek számít?

Azután úgy döntöttünk, nem csinálunk törvényt, hanem minden alkalommal, ha valaki jön, és félek, hogy valami történhet, akkor szólni fogok ahhoz, aki skate-boardozik, és el fogom mondani neki, hogy miért zavar az amit csinál. Ez előtt a beszélgetés előtt érezni lehetett a dolog körüli feszültséget az iskolában. A beszélgetésben megismertük annak a felnőttnek a nézeteit, aki az egész kérdést felhozta, a feszültségeit a félelmeit, és ezek a beszélgetés után feloldódtak.

4. ábra

Ha őszinte akarok lenni, akkor azt mondom, hogy nem voltak írott törvényeink, de persze mindig vannak törvények, szabályok. Ha ezek nincsenek leírva, akkor mindig el kell gondolkodnod, hogy mi is történt. Nem mondhatod egyszerűen azt, hogy te megsértetted a szabályt. E helyett el kell mondanod, hogy mit érzel, amikor valakit látsz, aki megsértett valamit, ami szerinted helyes. Valaki áthágta a határaidat. És így megtudod a másik indítékait.

Hasonló a dolog a büntetésekkel. Nekünk az az érzésünk, hogy a büntetések összenyomják az embereket. Kisebbé teszik őket. A büntetések hatására megáll a növekedésük.

Mi azt gondoltuk, hogy talán a legfontosabb akkor, ha valakinél olyan dolgot találunk, ami szerintünk nem helyes, akkor a legjobb meghallgatni, hogy elmondja, hogy miért tette amit tett. Azt lehetne mondani, hogy mi egy iskola voltunk, aki tudott hallgatni.

Mit szintén felfedeztünk, az az, hogy mi magunk sem vagyunk szentek. Bár azt hirdettük, hogy nem büntetünk, néha mégis megtettük. Amit mindenképpen megtettünk az az, hogy figyeltük magunkat, hogy ezt elkerüljük.

Fontos volt, hogy konfliktusok esetén feltegyük magunknak a kérdést, hogy egy konfliktusban mit jelent az egész nekem

magamnak. Hogyan érzek? Hol vannak az én határain.

5. ábra Konfliktusmegoldás

Konfliktusok voltak, természetesen. Hogyan bántunk velük?

Feltételezés: Senki nem akarja a másik életét nyomorúságossá tenni. Ilyesmi történik persze, de ez csak valami másodlagos dolog.

Lépések, kérdések akkor ha valami történt

1. Mi történt? (Majdnem mindig több történet létezik!)
2. Mi volt a szándék? (Ki mit szándékozott mondani, vagy mit szándékozott tenni?)
3. Mi teszi ezeket a dolgokat fontossá? Egy idő után világosabban látszik, hogy mi is az amit az érintettek nagyon szeretnének. Ekkor elkezdődik az a folyamat, hogy megértsük a dolgokat.
4. Mit lehet tenni? Ha így ezeken a pontokon végigmegy az ember, akkor a megoldások általában világossá válnak. Eltűnik a probléma

Mivel gyakran nem akarunk másokat megsérteni, ezért nem mondunk ki dolgokat.

Ami tehát akkor, ha negatív érzéseim vannak, mégis csinálhatok, hogy elgondolkodom azon, hogy mik azok az értékek, amik a negatív érzés mögött állhat. Ez valami, ami tényleg fontos lehet neked. Ekkor tudod, itt valami történik, amivel kapcsolatban nekem egy negatív érzésem van. Pozitív érzéseket könnyebb megosztani. A negatívokat meg szoktuk magunknak tartani, mintegy parkoltatjuk. Így próbálunk egy kapcsolatot fenntartani. Mert nem akarjuk, hogy a kapcsolat sérüljön. De lehet, hogy van egy más út is, bevinni az értékeket a kapcsolatba.

Az érzelmek felismerése segít a növekedés kiindulópontjainak megtalálásában.

Az iskola, mint élő szervezet

6. ábra Az iskola, mint élő szervezet

Az interneten találtam ehhez egy japán elméletet a "Concept of Ba" Nonaka és Konno 1998.

Ebben a koncepcióban ők szervezetekről írnak. Folyamatokról a szervezetekben. Azt mondják, hogy a fejlődésnek négy fázisa van: Ez egy körben folyik. Vannak érzékelt ismeretek, és vannak kifejezett ismeretek. A kifejezett ismeretekről beszélnek az emberek a szervezetben. Az érzékelt ismereteket, még nem mondta ki senki, nem írta le senki. De az ismeret már ott van. A probléma akkor van, ha ezt nem látja meg valaki, hogy ez az ismeret ott van.

Ha csak a kifejezett ismeretekkel dolgozol, akkor fontos dolgok hiányozhatnak.

Jó, ha a döntéseket amik a szervezetben történnek kombinálják az érzékelt és kifejezett ismereteket.

Amikor egy döntés megtörtént, akkor utána az emberek egy ideig a változásokat csak érzelmileg fogják fel. Ebbe beletartozik az az érzés is, hogy a változás passzol-e vagy sem. Ha ezeket a dolgokat nem veszed figyelembe, akkor elveszíthetsz lehetőségeket. Csak annyit tudsz, hogy dolgok történnek, de te nem tudod mi az. Felbukkan valami rossz érzés, de azt nem akarod figyelembe venni, és elnyomod.

Ez a dolgok (szocializációs?) része. A másik rész a befejező rész (externalization). Kimondani. Javaslatokat tenni, emberekkel a dolgokról beszélgetni. Így válnak a dolgok kifejezett ismeretté (expresszív).

Így jutnak a dolgok azután a szociokraciá segítségével a kör

közepébe.

Ez a Ba

A tanuló része a szervezetnek

Összefoglaló:

Ugy látom, hogy az iskolánk egy élő szervezet. Ha a személyes kapcsolataidban világosságot teremsz, abból az egész iskola profitál. A szociokráciának a jó oldala, hogy nem alakul ki az a nézet, hogy amit Evelien (én) felhozok, az az én problémám, hanem érezhető, hogy a probléma mindenkié, így nem lehet valakit hibáztatni, mert így, vagy úgy érez, mert az érzéseknek vannak forrásai.

Kapcsolódó oldalak:

- „Mindig azt tanítod, ami te magad vagy” – interjú Bas Rosenbranddal a demokratikus oktatásról
- Fóti Péter: A legfontosabb “tananyag”: A konfliktusmegoldás I.
- Bas Rosenbrand: A New Morning – Co-Create School with the Children
- Bas Rosenbrand: Körbeszélgetés – Saxum kiadó 2019
- Fóti Péter: Nincs jó büntetés – A Dartington Hall iskola önkormányzatának tapasztalatai
- Bas Rosenbrand: Tanári készségek és eszközök egy demokratikus iskolában